

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جستاری در

زبان وین

جواد صیدانلو

سرشناسه	: صیدانلو، جواد، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: جستاری در زبان دین/ جواد صیدانلو.
مشخصات نشر	: قم: حکیم روز، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۶ص.
شابک	: ۵-۹۸۴۵۲۵-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۰.
موضوع	: دین -- فلسفه
موضوع	: Religion -- Philosophy
رده بندی کنگره	: ۵۱BL
رده بندی دیویی	: ۱/۲۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۸۲۹۷۹

جستاری در زبان دین

نویسنده:	 جواد صیدانلو
ناشر:	 حکیم روز
شابک:	 ۵-۹۸۴۵۲۵-۶۰۰-۹۷۸
تیراژ:	 ۱۰۰۰ نسخه
سال انتشار:	 ۱۳۹۹
نوبت چاپ:	 اول
صفحه آرای:	 عباس ده نمکی
قیمت:	 ۳۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

چاپ و نشر: حکیم روز ۰۹۱۹۲۵۱۵۴۲۳

تقدیم به روح پر فتوح حضرت امام خمینی رحمته الله علیه و تمام شهدای انقلاب اسلامی که ما را در مسیر اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله رهنمون ساختند... و به محضر اساتید معظم، که اندک اندوخته علمی خود را مدیون تلاش و زحمات آنانم... و به والدین بزرگوارم، که هدایتگر و مشوق من در راه کسب علم دین بودند.

فهرست

۹.....	مقدمه
۱۵.....	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۱۷.....	تعریف لغوی و اصطلاحی
۱۸.....	دین و زبان دین
۲۰.....	فرق زبان دین و زبان دینی
۲۱.....	تاریخچه بحث زبان دین
۲۴.....	شخصیت شناسی
۲۹.....	فصل دوم: زبان دین و سخن گفتن از خدا
۳۳.....	معنا شناسی اوصاف الهی
۳۶.....	بررسی نظریات
۳۶.....	الف) بیان ناپذیری
۳۷.....	ب) الهیات سلبی
۳۹.....	ج) تمثیلی
۴۰.....	د) کارکرد گرایی
۴۲.....	و) اشتراک معنوی و تشکیک وجودی
۴۳.....	دیدگاه امام خمینی رحمه الله
۴۴.....	قاعدة «وضع الفاظ برای ارواح معانی»
۵۲.....	دیدگاه آیت الله جوادی آملی (دام ظلّه)
۵۴.....	کاربرد قاعده

۶۶	نتیجه تقریرات
۶۹	فصل سوم: زبان دین و سخن گفتن خدا با ما
۷۱	معناداری زبان دین
۷۴	نظریه‌های معنا
۸۵	دیدگاه امام خمینی
۸۹	دیدگاه آیت الله جوادی آملی
۹۰	تعریف معرفت
۹۷	معیار صواب و خطا در معرفت حضوری
۹۹	راه‌ها و ابزارهای معرفت
۱۰۱	موانع و حجاب‌های معرفت
۱۰۳	موانع و حجاب‌های معرفت در قرآن و روایت
۱۰۴	نقد پوزیتیویسم
۱۰۷	نقد ابزار انگاری معرفت
۱۱۰	شبهه سه مرحله‌ای بودن تاریخ بشریت
۱۱۵	نماد انگاری زبان دین
۱۱۸	تعریف نماد
۱۱۸	تقریرها از نماد انگاری زبان دین
۱۲۴	دیدگاه امام خمینی
۱۲۹	دیدگاه آیت الله جوادی آملی
۱۴۱	نتیجه تقریرات

۱۴۳.....	بررسی علل رویکرد غرب به غیرشناختاری بودن زبان دین
۱۴۳.....	۱. مبانی دینی، فکری و فرهنگی غرب
۱۵۰.....	۲. متون دینی اسلامی و زمینههای فکری، فرهنگی
۱۵۳.....	زبان دین (عرفی و چندساحتی)
۱۵۳.....	۱. بررسی نظریات
۱۶۰.....	دیدگاه امام خمینی رحمته الله علیه
۱۶۵.....	ب) زبان ترکیبی و چندساحتی
۱۷۰.....	دیدگاه آیت الله جوادی آملی
۱۸۶.....	نتایج و پیشنهادات
۱۹۰.....	فهرست منابع

مقدمه

از جمله مباحث کلیدی فلسفه دین، شناخت زبان دین است. بررسی زبان دین به معنای شناخت و تجزیه و تحلیل زبان متون دینی می باشد که پیشینه ای نسبتاً طولانی دارد. فیلون یکی از برجسته ترین چهره های فلسفه اسکندرانی - یهودی و سنت اوگوستینی، تئوریسم و متکلم برجسته قرون وسطای مسیحیت، با استفاده از برخی تئوری های زبان شناختی، یعنی نظریه رمز و تمثیل، به حل تعارضات متون یهودی و مسیحی با مبانی نظام فلسفی ارسطویی پرداخته اند. پس از دوره رنسانس و ظهور نگرش های نوین به مقولات مختلف اجتماعی، انسانی و دینی و پیدایش اثبات گرایی (پوزیتیویسم) و عمل گرایی (پراگماتیسم) و تفسیرگرایی (هرمنوتیک) رویکردهای متفاوتی در تحلیل گزاره های دینی ایجاد شد. اثبات گرایان (پوزیتیویستها) زبان دین را بی معنا دانستند. و جان هیک با طرح تحقیق

۱. محمد جواد عنایتی راد، "زبان‌شناسی دین در نگاه المیزان"، پژوهش های قرآنی، بهار و تابستان ۱۳۷۶،

پذیری اخروی با معناداری گزاره‌های دینی همراه شد. اما برخی دیگر مانند پل تیلیش، زبان دین را معنادار اما معنای غیر حقیقی و نمادین دانسته‌اند.

در میان متفکران شیعی، مباحث زبان‌شناسی در ساحت‌های گوناگون دانش‌های اسلامی مورد توجه بوده است. مباحثی نظیر اشتراک لفظی و معنوی، مفهوم وجود و امکان در فلسفه، معانی صفات و تئوری تشبیه و تنزیه و تعطیل و تأویل در علم کلام، بیش‌تر مباحث الفاظ از قبیل حقیقت شرعی و متشرعه و معانی اسماء و حروف و افعال و حجیت ظواهر و اصول گوناگون لفظی (أصالة الجد، أصالة عدم القرینه، أصالة الاطلاق، أصالة العموم و...) در علم اصول فقه، حقیقت و مجاز و کنایه و استعاره در علوم بلاغت، و ظهر و بطن و تأویل و تشابه و... در تفسیر و علوم قرآن، و رمزی بودن عموم واژگان عرفانی در عرفان... همه و همه از مقوله زبان-شناختی است؛ که هرچند به طور پراکنده در آثار این متفکران مورد بحث قرار گرفته اما به طور منسجم پردازش نگردیده است. این مطلب ضرورت پژوهش‌های جدی برای کشف آراء زبان‌شناسی متفکران شیعی را در حوزه دین می‌طلبد. از آنجا که متفکران شیعی معاصر به گونه‌ای نقادانه با آراء متفکران غرب در این حوزه مواجه گشته و غالب نظریات متفکران شیعی در آراء معاصرین بازتاب داده شده است بر آن شدیم که رویکرد دو متفکر بزرگ معاصر شیعه یعنی - امام خمینی رحمته الله علیه و آیت الله جوادی آملی (دام ظلّه العالی)

– در مسئله زبان دین را مورد طرح و بررسی قرار داده و با کشف نظریات آنان گامی برای انسجام بخشی و شفافیت این آراء برداریم.

هدف این پژوهش ۱- تبیین موضوع شناختی زبان دین و ۲- تحلیل دیدگاه‌های اندیشمندان معاصر بویژه حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) و آیت‌الله جوادی آملی (دام ظلّه) در زمینه زبان دین خواهد بود که پراکندگی این مباحث در میان متفکران شیعی، ضرورت پیگیری بحثی منسجم در این حوزه را می‌طلبد. همچنین تحلیل‌های مختلف در این مسأله از جانب متفکران غرب، اوضاع نابسامانی را در فهم گزاره‌های دینی فراروی پژوهش‌گران قرار داده است. از آنجا که مسئله زبان دین با دریافت از متن کتب مقدس گره خورده و مهمترین نقش را در فهم و شکل‌گیری باورهای دینی ایفا می‌کند، تبیین رویکرد متفکران شیعی معاصر به‌ویژه امام خمینی (قدس سره) و آیت‌الله جوادی آملی (دام ظلّه) موجب توانایی ارائه مدل مطلوبی برای تحلیل گزاره‌های دینی به جامعه علمی خواهد شد.

روش تحقیق که در کتاب حاضر به کار رفته روش کتابخانه‌ای می‌باشد به این معنا که با مراجعه به منابع معتبر فلسفه، کلام و تفسیر، مطالب مطالعه و فیش برداری می‌شود و سپس با تجزیه و تحلیل داده‌ها، آراء و نظریات متفکران غرب و شیعه بویژه امام خمینی (قدس سره) و آیت‌الله جوادی آملی (دام ظلّه)، به طور مستند و مستدل بیان می‌گردد. شیوه بحث به صورت توصیفی، تحلیلی انجام خواهد شد. مهمترین ابزار به طوری که در روش پژوهش در

علوم انسانی معمول است فیش برداری از منابع معتبر کتب دست اول است، البته از مجلات و مقالات علمی مرتبط نیز استفاده خواهد شد. همچنین در این نوشتار با بهره‌گیری از پایگاه‌های اینترنتی، جدیدترین دیدگاه‌های متفکران غربی و اسلامی در حیطه زبان دین ارائه می‌شود.

بحث زبان دین به عنوان یک موضوع مستقل از سوی دانشمندان و فیلسوفان غرب مطرح شده است. متفکران مسلمان هرچند مسائل مربوط به زبان دین را در مباحث اصولی و تفسیری و کتب فلسفی، کلامی و عرفانی مطرح کرده‌اند، لکن به طور مستقل به این بحث نپرداخته‌اند. تا آنجا که نگارنده فحوص کرده امیرعباس علیزمانی اولین کسی بوده که تحت این عنوان (زبان دین) کتاب نوشته است. این کتاب از سوی احد فرامرزی قراملکی در مقاله‌ای مورد نقد محتوایی و نگارشی قرار گرفته است. از دیگر کسانی که در ضمن بحث‌های کلام جدید به این بحث پرداخته‌اند عبدالحسین خسروپناه در کتاب (کلام جدید با رویکرد اسلامی) و حسن یوسفیان در کتاب (کلام جدید) هستند. محمد باقر سعیدی روشن در کتاب زبان قرآن و مسائل آن، به نقد و بررسی آراء اندیشمندان غربی و مسلمان در این حوزه پرداخته و با تمرکز بر مسأله زبان قرآن در صدد ارائه نظریه جدیدی برآمده است. آراء زبان‌شناسی امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله جوادی آملی (دام‌ظله) در کتاب‌های اصولی، کلامی، فلسفی و عرفانی به طور پراکنده مطرح شده است. محمد تقی دیاری بیدگلی در کتاب (بررسی اندیشه و آرای تفسیری امام

خمینی) به بحث زبان قرآن از منظر امام خمینی علیه السلام پرداخته است. همچنین در کتاب (دین شناسی) نوشته آیت الله جوادی آملی به طور مختصر، بحث زبان دین مطرح شده است.

www.Ketab.ir